

Omek

Ácháré Mot-Kedosim 5785
2025. május 8.

IV. évfolyam, 28. szám

A gyűlölet tilalma – avagy miért van szükség a „nagy törvény”-re?

„Rabbi Akiva mondta: 'Szeresd felebarátodat mint magadat' – ez a Tóra nagy törvénye [klál gádol].” (Szifra, Kedosim 4:12)

Mit jelent az, hogy „nagy törvény” [klál gádol]?

A Tóra értelmezésében gyakran használt kifejezéspár a *klál* [általános szabály] és *prát* [konkrét részlet]. Éppen a mostani hetiszakaszra jellemző az, hogy számos *prát*, vagyis részlet felsorolása után a Tóra megosztja velünk a mögöttes *klált*. Például a mi esetünkben:

„Ne gyűlöld testvéredet a szívedben – feddve fedd társadat, és ne vigyél rá bünt. Ne állj bosszút és ne tarts haragot néped fiaival szemben. És **szeresd felebarátodat, mint magadat** – én vagyok az Örökkévaló” (Mózes 3., 19:17-18)

Vagy néhány mondattal korábban:

„Ne cselekedjél hamisságot az ítéletben, ne emeld feljebb a szegénynek az arcát, és ne tiszteld jobban a nagyot – **igazságosságban íteld meg népedet.**” (Mózes 3., 19:15)

Felmerül a kérdés: ha a Tóra elsődleges célja a gyakorlati útmutatás, azaz a micvák betartása, akkor mi szükség van egyáltalán bármilyen *klálra*, általános szabályra?

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség

Székhely: 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2.

Felelős kiadó-szerkesztő:

Szántó-Várnagy Binjomin

Lapterv: Novák Tamás

Borítókép: Dmitriy CauseLove @ Pexels

Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

EVERGENS
RECLAIM YOUR BIRTHRIGHT

A válasz megkapható egy gyönyörű tanítás alapján, amit Salamon király Énekek éneke alapján tanítanak Bölcsseink:

„Mint a gránátalma hasadéka, olyan a te homlokod [rákátéché]’ – még az üresek [rékánim], akik közötted vannak, ők is teli vannak micvákval, akárcsak a gránátalma magokkal” (Szanhedrin 37a, Énekek éneke 6:7 alapján)

De vajon hogyan lehetséges „üres”-nek nevezni azokat, akik tele vannak micvákval? Több kései magyarázó is megfogalmazta: azok, akik úgy vannak tele a micvákval, ahogyan a gránátalma magokkal, azok valóban üresek. Hiszen a gránátalma különlegessége az, hogy a magok egymástól el vannak választva, különálló egységként.

Az „üres” emberek micvái is így néznek ki: sok, egymástól elkülönült, független mag. Noha vannak érdekeik, de azok nem állnak össze egy egészé, egy rendszerré. Ezzel szemben a teljességben történő szolgálat jellemzője, hogy értelmes és átlátható. Ezt pedig *klál*ok, általános elvek határozzák meg, amik segítenek átlátni a szabályok rendszerén.

Hasonló gondolatot fogalmaz meg inspiráló formában a *muszár* irodalom egyik nagy klasszikusa, a *Meszilát Jesárim*:

„Aki szereti a Teremtőt, Áldassék, igazi szeretettel, nem azon fog igyekezni, hogy mentesítse saját magát mindattól a kötelezettségtől, amit minden zsidó jól ismer. Hanem az történik ez vele, ami a fiúval, aki szereti az apját:

Ha az apja **csak egy kis utalást tesz arra, hogy mire vágyik**, akkor a fiú abból a dologból igyekszik az apa számára minél többet tenni. Annak ellenére, hogy nem mondta az apja, **csak egy alkalommal, és akkor is csak félíg mondta ki**, mindez elég az ilyen fiúnak, hogy megértse apja szándékát¹.” (18. fejezet)

1 Ebben a hasonlatban persze a fiú nemcsak azért tesz többet annál, amit az apa kér tőle, mert szereti, hanem azért is, mert jól ismeri.

Miután a Tóra minden részletet, minden konkrét cselekedetet, micvát megfogalmaz, utána következik a *klál*, az általános iránymutatás, ami segíti az elmélyülést, továbbgondolást, és megmutatja, hogy lelki értelemben merrefelé fejlődhet tovább az, akinek igénye van erre.

A felebaráti szeretet esetében a Talmud maga is többféle példát hoz arra, hogy **hogyan alkalmazhatjuk a szokásosnál váratlanabb esetekben**. Leghíresebb ezek közül Hilél mondása: „ami neked gyűlöletes, azt ne tedd másnak” (Sábát 31a). Ezáltal a látszólag negatív megfogalmazás által megfoghatóbbá, könnyebben megvalósíthatóvá teszi a felebaráti szeretetet az egyszerű emberek számára is.

Ennél jóval meglepőbb az az értelmezés, ami a kivégzettekre alkalmazza ezt az elvet: „válassz neki szép halált” (Szanhedrin 45a). Ha van kétféle kivégzés, akkor lehetőleg inkább válasszuk azt, amelyik kevesebb szenvedéssel jár. Fontos nézőpont ez is: az elítélt is ember, ő is a felebarátunk, és helyes, ha saját magunkra sem gondolunk hibátlan emberként – elvileg mi is kerülhetünk hasonló helyzetbe.

A felebaráti szeretet egy olyan különleges fejlődési útvonalat kínál fel számunkra, melynek során megszabadulhatunk az egyik leginkább káros emberi érzelemtől: a gyűlölelettől.

Mennyire különleges perspektívát jelent ez a mai világban, amit megannyi oldalról erős érzelmi megosztottság jellemez, és a véleménykülönbségek igencsak könnyen csapnak át személyeskedésbe!

A valóság ezzel szemben az, hogy nem kell gyűlölnünk a világon senkit. Helyesebb az, ha inkább sajnáljuk azt, aki meggyőződésünk szerint tévúton jár².

2 A híres kabbalista, az *Árizál* fő tanítványának, *Cháim Vítál* rabbinak a könyvében azt találhatjuk, hogy ahhoz, hogy a Teremtőhöz kapcsolódás [*devékut*] szintjét elérjük, szükséges feltétel és tulajdonság az, hogy „szeressünk mindent teremtményt, még a nem zsidókat is” (Sááré Kedusá 1:5).

Honnan tudható, hogy miért élünk-haljunk?

Aligha lehet nagyobb horderejű kérdés annál, minthogy élünk-e vagy sem.

A történelemben számos alkalommal kerültek a zsidók olyan helyzetbe, hogy élet-halál kérdésekben kellett dönteni: vajon megszegjük-e a Tórát, vagy inkább vállaljuk a mártíromságot, saját életünket hitünkért feláldozva.

Mire támaszkodhatunk ilyen súlyos döntési helyzetben? Meglepő lehet, hogy első pillantásra az [írott] Tórára nem – hiszen az erről a kérdéstről nem ír. Legalábbis nem annyira egyszerű megtalálni, hogy hol.

„Mondta Rabbi Jochánán Rabbi Simon ben Jehocádák nevében: **megszavazták és eldöntötték** Nitzá házában, Lodban, hogy bármelyik parancsolatot, ami a Tórában áll, ha azt mondják az embernek, hogy 'szegd meg, és nem ölünk meg' – szegje meg, és ne ölje meg. **Kivéve a bálványimádást, a paráznságot és a vérontást.**” (Szanhedrin 74a)

Honnan ez a lista? Mi a forrása ennek a mindent eldöntő, világhírű hármasnak?

Ha csak ezt a talmudi idézetet nézzük, akkor úgy tűnhet, hogy emberek döntötték el, és nem a Tóra. Egy másik helyen azonban mindháromra hoz bizonyítékot a Tórából (Jomá 82a).

Nem sokkal később a Talmud azt tárgyalja, hogy mi lehet a forrása annak, hogy akár a szombatot is megszeghetjük az életmentés érdekében. Ezután nem kevesebb mint hét rabbi véleménye következik – mind a heten különböző tórai forrást találnak ennek alátámasztására (Jomá 85a-b). Végül abban maradnak, hogy a legmeggyőzőbb éppen a mi mostani hetiszakaszunkban áll:

„És őrizzétek rendeleteimet és törvényeimet, amiket az ember megcselekszik, és **él általuk** – én vagyok az Örökkévaló.” (Mózes 3., 18:5)

Abból, hogy „él általuk”, a talmudi Smuel rabbi azt tanulja, hogy nem kell vállalnunk azt, hogy meghaljunk miatta. Kivétel persze a fentebb említett három, jelentős vétek, amiért vállalnunk kell a mártírhalált.

Így aztán számos olyan forrás áll a rendelkezésünkre, melyek az egyes micvákat az önfeláldozással kapcsolatban külön-külön vizsgálják. **Érdekesség, hogy ha közelebbről megvizsgáljuk, olyan forrásokot is találhatunk, amik a három nagy tilalmat egyszerre említik.**

Ezek közül az elsőt rögtön a lehető leglogikusabb helyen találjuk: közvetlenül a Tóraadás után.

„És mondta az Örökkévaló Mózesnek: így szólj Izrael fiaihoz. Ti láttátok, hogy az égből beszéltem veletek.

Ne készítesetek ezüstből isteneket, és aranyból isteneket ne készítesetek magatoknak. Földből való oltárt készítesetek nekem [...]

Ha pedig kőből való oltárt készítesz nekem, ne készítsed faragott kőből, **mert kardodat lengetted felette, és megszenteltelenítetted.**

És ne menj fel lépcsőkön az oltáromon, **hogy ne fedessen fel rajta a te szemérmed.**” (Mózes 2., 20:19-23)

Az első tilalom, a **bálványimádás** tilalma szó szerint szerepel. A második a **vérontás [gyilkosság]** már szimbolikus: az oltárt azért nem készíthetjük faragott kőből, mert az meghosszabbítja az életet, a fém (kard) pedig megrovidíti (Rási magyarázata szerint).

A harmadik tilalom esetében pedig még a konkrét héber szóhasználat is egyezik: héberül a **tiltott szexuális kapcsolatokat** a Tóra *giluj árajotnak* [a szemérem felfedésének]³ nevezi.

Összefoglalva: ebben az oly fontos – mondhatni: életbevágó – témában is az az elv érvényesül, mint annyi más esetben:

„Minden, amit bevezettek a Bölcsék, a Tórához hasonló módon vezették be.” (pl. *Peszáchim 30b*)

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 18:33 és 19:48 között.

Szombat kimenetele: 21:03.

A zsinagógában **péntek este** 18:00-tól tanulás, majd minche. 18:30-tól Kábálát Sábát.

Szombat reggel 8:30-tól tanulás, 9:00-tól reggeli ima, Tóraolvasás és kidus.

Péntek esti vendégünk: *Zima András*, történész, a Holokauszt Emlékközpont igazgatója.

Köszönjük *Villányi Benjámin*nak a múlt heti tanítást!

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:56-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában május hónapban:

Május 10-én (ezen a héten!), *Ácháré Mot-Kedosim* szombatján és

Május 24-én, *Behár-Bechukotáj* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

3 Ezen a héten dupla hetiszakaszt olvasunk: *Ácháré Mot* és *Kedosim*. Érdekes és szokatlan kapcsolat a kettő között, hogy a *giluj árajot* témája mindkettő hetiszakasz végén megtalálható (18:6-23 és 20:10-21).

További szembetűnő érdekesség, hogy a következő héten olvasott *Emor* hetiszakasz egyik központi témája éppen a *kidus Hásém* [az Örökkévaló Nevének megszentelése], mely fogalmat szintén gyakran kapcsolják az önfeláldozáshoz. Ennek azonban létezik jóval tágabb értelmezése, hiszen az életünket is helyes úgy élni, hogy azzal a Teremtő Nevét megszenteljük.

4 *Toszfot Ávodá Zará 27b „jáchol”* végén írja, hogy aki szigorítani szeretne a maga számára, az megteheti. A *Rámbám* véleménye viszont az, hogy aki így cselekszik, az „a lelkével felel” (*Jeszodé HáTorá*

Vagyis: a Tórában szerepelnek az alapelvek, a Talmud Bölcséinek figyelmét pedig nem kerül el a legapróbb részletek sem. Amikor döntést hoznak egy kérdésben, akkor a Tóra mélyebb rétegeihez, értelmezéséhez fordulnak.

Ez megmagyarázza azt is, hogy a legtöbb vélemény szerint a különlegesen kiemelkedő, jámbor egyének számára **megengedett az, hogy életüket áldozzák bármilyen más micváért is**⁴. Ez a hármas lista azért fontos, mert az egyszerű emberek ebből tudják meg, hogy milyen helyzetekben kötelesek feláldozni életüket a Tóra betartásáért.

5:4). Azonban a *Lechem Misne* számos kérdést feltesz e véleménnyel szemben.

A *Keszef Misne* idézi *Nimuké Jozsef* nevében (*Szanhedrin 18a:4 „vehámekádés”*), hogy még *Rámbám* is egyetért azzal, hogy különösen jámbor ember feláldozhatja magát, olyan ügyben, ahol a körülmények ezt indokolttá teszik (פרוי הדור). Az eredeti szövegből azonban nem látszik szükségszerűnek, hogy *Rámbám* véleményére vonatkoztatná ezt az álláspontját.

Végeredményben elmondhatjuk, hogy azok, akik szerint szabad az önkéntes önfeláldozás más esetekben is, álláspontjukat bőséges találati forrásokkal tudják alátámasztani, míg az ellenvéleménynél nem találunk ilyen bizonyítékot.